

Patryk Tomaszewski

Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie – zarys działalności

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura
Fizyczna 15/2, 29-43

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Patryk TOMASZEWSKI*

Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie – zarys działalności¹

Streszczenie

W artykule przybliżono dzieje Akademickiego Związku Sportowego działającego w Wilnie przy Uniwersytecie Stefana Batorego od 1921 do 1939 r. Tekst przede wszystkim ukazuje historię AZS, jego rozwój i to, na jakie trudności natrafiał. Artykuł ma charakter syntezy porządkującej rozproszoną wiedzę na temat działającego przy USB Akademickiego Związku Sportowego. Przedstawiono historię poszczególnych sekcji AZS i ukazano najważniejsze osiągnięcia sportowe oraz zaprezentowano najważniejszych działaczy i sportowców AZS.

Słowa kluczowe: Akademicki Związek Sportowy, Uniwersytet Stefana Batorego, sport akademicki

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie działalności Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie. Problematyka poruszona w tekście dotyczy historii wileńskiego klubu akademickiego – tego, jak się rozwijał, jakie przejawiał działania i na jakie trudności natrafiał. Problem badawczy ma charakter opisowy. Badano okres od udokumentowanego powstania AZS przy USB w 1921 r. aż do zakończenia jego działalności, które nastąpiło wraz z zamknięciem przez władze litewskie wileńskiej wszechnicy 15 grudnia 1939 r.

Przy badaniu źródeł archiwalnych, zawartości czasopism, a także opracowań posłużono się metodą analityczno-porównawczą. Analiza tekstów została uzupełniona syntezą polegającą na całościowym ujęciu badanej problematyki.

* Dr, adiunkt, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych, Katedra Myśli Politycznej, e-mail: patrykt@umk.pl.

¹ Niniejszy tekst powstał w ramach badań prowadzonych w granicę pt. HINC ITUR AD ASTRA. Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939.

Podczas pisania artykułu niezmiernie pomocne były wcześniejsze ustalenia takich naukowców, jak Henryk Laskiewicz czy Roman Wryk².

W tekście uwzględniono dotychczas niewykorzystane przez badaczy dokumenty znajdujące się w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym w Wilnie. Niestety, zbiór dotyczący wileńskiego AZS jest nieduży – liczy kilkanaście kartek. Jednak niektóre z informacji w nim zawartych, szczególnie w sprawozdaniach za lata 1927, 1930, 1931, oraz kilka dokumentów korespondencji AZS z Senatem i Rektorem USB stanowią cenne źródło informacji do odtworzenia historii AZS.

Wilno w okresie dwudziestolecia międzywojennego było miastem dużym jak na warunki Polski, ze zróżnicowaną strukturą narodowościową. W 1921 r. liczyło 129 tys. mieszkańców, w 1931 r. – 196 tys., zaś w 1936 – już 208 tys. mieszkańców³. Niemniej położone było na uboczu głównych szlaków komunikacyjnych i handlowych. Jak pisał Walerian Meysztowicz: „Po zwycięskiej wojnie 1920 r. Wilno zostało dużym miastem, o wielkich tradycjach, w wąskim i ubogim pasie ziemi, pomiędzy dwoma martwymi kulturalnie i handlowo granicami [...]”⁴. Od momentu przyłączenia tzw. Litwy Środkowej do Polski widać było w mieście rozwój organizacji kultury fizycznej: stowarzyszenia działające już od dawna, jak Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, jak i zupełnie nowe kluby, koła i sekcje sportowe, a także okręgowe branżowe związki sportowe.

W mieście o tradycjach akademickich musiało dojść do powstania szkoły wyższej. Wilno było w czasach II RP drugim po Krakowie najstarszym ośrodkiem akademickim w Polsce. Tamtejszy uniwersytet został utworzony z Kolegium Jezuickiego przez króla Stefana Batorego w 1578 r. jako Akademia Wileńska⁵. W 1832 r. zamknięto go w ramach represji po powstaniu listopadowym. Wskrzeszony jako Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego z dnia 28 sierpnia 1919 r.⁶ Niedługo po otwarciu przy uczelni zaczęły powstawać różnego typu organizacje studenckie.

² Stan badań odnoszących się do działającego przy USB AZS jest dość pokaźny. Znaczenie fundamentalne ma wydana w 1998 r. w Szczecinie praca H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie w latach 1900–1939. Zarys monograficzny dziejów*, Szczecin 1998. Ponadto ważne informacje na temat wileńskiego AZS znajdują się w następujących pracach: R. Wryk, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014; tenże, *Akademicki Związek Sportowy 1908–1939*, Poznań 1990; H. Mażula (red.), *Do mety Wilią znaczonej. Sport polski na Litwie: historia i teraźniejszość*, Wilno 2005; A. Ćwikliński, *Fragmety z historii AZS Wilno*, [w:] K. Obodyński (red.), *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim*, Warszawa 1985; Cz. Michalski, *Sport akademicki w Wilnie w latach 1919–1939*, [w:] *Przeszłość polskiej kultury fizycznej*, „Zeszyty Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie” 2004, nr 89.

³ Zob. *Mały rocznik statystyczny 1936*, Warszawa 1936, s. 14.

⁴ W. Meysztowicz, *Gawędy o czasach i ludziach*, Londyn 1993, s. 236.

⁵ Zob. P. Rabikauskas, *Przywileje Fundacyjne Akademii Wileńskiej*, [w:] L. Piechnik, K. Puchowski (red.), *Z dziejów Almae Matris Vilnensis. Księga pamiątkowa ku czci 400-lecia i 75-lecia wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego*, Kraków 1996, s. 28.

⁶ Zob. A. Wrzosek, *Wskrzeszenie Uniwersytetu Wileńskiego w roku 1919*, [w:] *Księga pamiątkowa, ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego*, t. 2, lata 1919–1929, Wilno 1929, s. 26.

Historia Akademickiego Związku Sportowego sięga 1909 r., gdy powstał pierwszy Związek przy Uniwersytecie Jagiellońskim. Celem organizacji było rozbudzenie wśród młodzieży zamiłowania do sportu i wspieranie materialnie członków, aby mogli rozwijać siły fizyczne poprzez sporty, gry i zabawy ruchowe⁷.

W okresie międzywojennym AZS zaczął działać jako pierwszy w 1918 r. w Warszawie, w 1919 r. w Poznaniu, oficjalnie w 1921 r. w Wilnie, a w 1922 r. we Lwowie i Lublinie.

Nie jest znana dokładna data rozpoczęcia prac nad powołaniem wileńskiego Akademickiego Związku Sportowego, prawdopodobnie pierwsze kroki ku jego sformalizowaniu podjęto już na początku 1920 r. Działacze miały wówczas trzy sekcje – lekkoatletyki, tenisa ziemnego i piłki nożnej, które skupiały ok. 30 studentów⁸. Sytuacja polityczno-wojskowa na kresach spowodowała jednak, że AZS nie prowadził w 1920 r. większej aktywności.

Oficjalne rozpoczęcie działalności Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie datuje się na 17 marca 1921 r. Jak wspominało na łamach pisma „Alma Mater Vilnensis”, grupa założycielska była niewielka⁹. Pierwszym prezesem AZS został Franciszek Ksok, wraz z Bohdanem Dowborem, A. Zapaśnikiem, J. Dankszą i M. Gierzodem stanowili trzon liczącej 180 członków organizacji¹⁰. Pierwszym kuratorem z ramienia USB był prof. dr Jerzy Aleksandrowicz (który sam biegał na nartach)¹¹. Kolejnym prezesem został Olgierd Tarasiewicz¹². W następnych latach prezesurę Zarządu AZS powierzono profesorom: Józefowi Patkowskieu (1926), Stefanowi Kempistemu (1928), Erwinowi Kosmidrowi (1933–1937), w latach 1937–1939 utworzono nowe stanowisko – kierownika klubu – którym był Aleksander Wigura¹³. Do aktywnych działaczy w początkowym okresie istnienia AZS należał wiceprezes w latach 1921–1925 – Bohdan Dowbór¹⁴.

W różnych latach kuratorami, a czasami jednocześnie prezesami (niektórzy z nich czynnie uprawiali sport) AZS byli profesorowie USB: Tadeusz Pawlas, Erwin Kuśmider, Jerzy Lande, Henryk Niewodniczański, Stefan Kempisty, Olgierd Chomiński, Tadeusz Czeżewski, Juliusz Rudnicki, Stanisław Hiller, Jan Weyssenhoff, Michał Rejcher, Tadeusz Szeligowski¹⁵.

⁷ Zob. R. Wryk, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014, s. 30–31.

⁸ Zob. R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy 1908–1939*, Poznań 1990, s. 142; tenże, *Narodziny i rozwój...*, s. 82; H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna...*, s. 21; *Z historii AZS-u wileńskiego*, „Dekada” 1935, nr 21, s. 12.

⁹ Zob. A. Salmonowicz, *Akademicki Związek Sportowy w Wilnie*, „Alma Mater Vilnensis” 1924, z. 2, s. 98.

¹⁰ Zob. R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 82.

¹¹ Tamże.

¹² Zob. J. Chełmecki, *Studenckie zrywy*, [w:] H. Mażula (red.), *Do mety...*, s. 43.

¹³ Zob. H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna...*, s. 21–22.

¹⁴ Tamże, s. 114.

¹⁵ Zob. J. Chełmecki, *Studenckie zrywy...*, s. 44.

Początkowo większą aktywność przejawiały dwie sekcje: piłki nożnej i lekkoatletyczna¹⁶. Sekcja piłki nożnej była pierwszą powstałą w Wilnie, po niej dopiero zaczęły działać kolejne przy Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” i Wojskowym Klubie Sportowym, następnie zaś zarejestrowany został klub policyjny o nazwie Towarzystwo Sportowe „Wilja”. W roku 1922 pisano na łamach wileńskiego „Słowa”, że drużyna piłkarska AZS miała spory potencjał¹⁷. W 1925 r. zaś powstał najważniejszy klub wileński – „Pogoń”. Należy dodać, iż od 1916 r. działał również w Wilnie klub piłkarski mniejszości żydowskiej „Makkabi”¹⁸.

Zimą 1921 r. profesorowie USB Jerzy Aleksandrowicz i Stefan Kempis oraz studenci Bohdan i Marian Niemczyccy zaczęli trenować biegi narciarskie, zorganizowano dzięki nim przy AZS sekcję tego sportu¹⁹.

Związek od początku działalności borykał się z problemami finansowymi i lokalowymi. Siedziba AZS-u znajdowała się początkowo na ul. Wielkiej 54, później – z pewną przerwą funkcjonowania klubu bez lokalu – przy ul. Wielkiej 17. W początkowym okresie dochodziło do napięć między AZS a władzami USB, konflikt dotyczył boiska przekazanego do dyspozycji AZS-u w roku 1921, a odebranego mu ze względu na brak należytej nad nim pieczy. W piśmie do AZS z 27 czerwca 1922 r. wskazywano, iż podczas meczów piłkarskich niszczone było ogrodzenie boiska, a opiekę nad nim również w niedzielę podczas rozgrywek muszą mieć stróże uniwersyteccy. Zdarzały się także napaści na nich ze strony widzów. Rektor USB zarządził, aby ochronę ogrodzenia zapewnił AZS, w innym wypadku jego zawodnicy nie będą wpuszczani na teren boiska. Boisko znajdowało się przy Collegium Czartoryskiego przy ul. Zakrętowej. Boisko zostało oficjalnie odebrane AZS decyzją Senatu USB 7.12.1923 r.²⁰ Kolejne boisko AZS znajdowało się w parku Żeligowskiego (dzisiejszy Ogród Bernardyński), zaś salę sportową usytuowano w akademiku na ul. Bakszta 10. Ze względu na zaistniałą sytuacją lokalową AZS w Wilnie wystosował pismo do władz uczelni dnia 16 kwietnia 1923 r., w którym oświadczone, iż ze względu na brak lokalu AZS zawiesza działalność, a majątek przekazuje pod opiekę Bratniej Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej USB²¹. Postawę władz AZS-u można uznać za symboliczną, a demonstracja miała zwrócić uwagę Senatu USB na sytuację klubu. Zawieszenie działalności AZS spowodowało powstanie przy USB komisji sportowej w składzie: Wacław Komarnicki, Józef Patkowski, Jerzy Aleksandrowicz, Jerzy Lande, Jan Weyssehoff²² (wszyscy byli pro-

¹⁶ Zob. A. Salmonowicz, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 98.

¹⁷ „Słowo” 1922, nr 3, s. 3.

¹⁸ Zob. J. Goksiński, *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. Regiony, branże, frekwencja*, t. 1, Warszawa 2013, s. 354.

¹⁹ Zob. J. Urniaż, *U podstaw – entuzjazm i praca*, [w:] H. Mażula (red.), *Do mety...*, s. 31.

²⁰ Stowarzyszenia sportowe, Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (LCVA), Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

²¹ Tamże.

²² Dzięki ustaleniom Henryka Laskiewicza znamy składy Komisji Sportu Senatu USB z lat 30. Przewodniczył jej od 1933 do 1939 r. prof. Stefan Kempisty. Zob. H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna...*, s. 117.

fesorami). Ostatecznie studenci uniwersytetu wyszli z inicjatywą odrodzenia AZS, co nastąpiło na walnym zebraniu 10 kwietnia 1924 r. Związek przyjął nowe ramy statutowe, udzielił autonomii poszczególnym sekcjom sportowym²³.

W 1923 r. mimo kłopotów lokalowych, finansowych i formalnego zawieszenia działalności (od kwietnia) nie zahamował się rozwój sekcji. W tym roku działały przy wileńskim AZS sekcja wioślarska i narciarska. Pierwsza z nich nie miała własnego taboru, ale korzystała ze sprzętu Wileńskiego Towarzystwa Wioślarskiego. Kierowali nią prawnik prof. Jerzy Lande oraz astronom dr Stanisław Szeligowski. Warto podkreślić, że w 1923 r. czwórki klepkowe ze sternikiem doktorem Szeligowskim zdobyły mistrzostwo Wilna. W sekcji narciarskiej odczyty organizował m.in. prof. Lande, z zamiłowania taternik. Zaprezentował on referat pt.: „O turystyce wysokogórskiej letniej i zimowej”. Sekcja narciarska wspólnie z 6 p.p. leg. zbudowała skocznię narciarską na północnym stoku góry Trzykrzyskiej na Antokolu²⁴. Skocznia umożliwiała skoki do 30 metrów²⁵. Sekcja narciarska działająca przy Akademickim Związku Sportowym była pierwszą tego typu organizacją powstałą w Wilnie²⁶. Jej prężny rozwój pozwolił już w 1924 r. uruchomić własną składnicę i wypożyczalnię sprzętu, a działacze sekcji urządzali wycieczki podmiejskie i odczyty. Pierwszymi osobami, które zostały instruktorami i bardzo aktywnie uczestniczyły w rozbudowie sekcji, byli: Bohdan Dowbór i Marian Niemczynowicz, a z grona naukowców czynnie w niej działał będący jej prezesem znany filozof prof. Tadeusz Czyżowski²⁷. W 1924 r. sekcja narciarska przystąpiła do Polskiego Związku Narciarstwa²⁸. 10 lutego 1924 r. odbyły się pierwsze zawody narciarskie. W konkurencji biegowej uczestniczyło 7 zawodników, na dystansie 4 km, pierwszy był Olgierd Tarasiewicz. W konkurencji skoków wystartowało 4 zawodników, 1. miejsce zajął również Tarasiewicz²⁹. W kolejnych latach odbywały się zawody w skokach narciarskich, które w 1927 r. wygrał Bohdan Dowbór, zaś w 1931 i 1932 r. Wiktor Stankiewicz. Natomiast w zawodach ogólnopolskich z okazji otwarcia nowej skoczni na Antokolu, które miały miejsce 27 stycznia 1935 r., zawodnik wileńskiego AZS-u Czapliński zajął V lokatę w kombinacji, zaś w skokach indywidualnych – IV³⁰. 5–6 lutego 1928 r. z inicjatywy Ośrodka Wychowania Fizycznego w Wilnie i AZS przeprowadzono propagandowe zawody narciarskie. W biegu narciarskim dziewcząt (uczennic szkół wileńskich) na dystansie 3 kilometrów zwyciężyła Olechnowiczówna. W innych

²³ Zob. A. Salmonowicz, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 101.

²⁴ Tamże, s. 100.

²⁵ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond 175, AP. 1 I A, B. 575.

²⁶ Zob. T. Ratkowski, *Rozwój narciarstwa w Wilnie*, [w:] R. Wryk (red.), *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, Poznań 2009, s. 203.

²⁷ Tamże, s. 204.

²⁸ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 31.

²⁹ Zob. A.S., *Narciarstwo w Wilnie*, „Stadjon” 1924, nr 10, s. 14.

³⁰ *Bochenek mistrzem Wilna. Otwarcie nowej skoczni na Antokolu*, „Przegląd Sportowy” 1935, nr 9, s. 4.

zawodach narciarskich, w biegu kobiet na dystansie 3 km, zwyciężyła narciarka AZS Wilno – Daukszanka³¹. Do najlepszych biegaczek narciarskich na Wileńszczyźnie należały: Batrzebówna, Etówna, Daukszanka, Grabowicka, Kalinowska, Latwisówna, Mincerówna, Wasilewska, Wojciechowiczówna. W 1931 r. mistrzynią Wilna w biegu narciarskim została Litwisówna³². W 1929 r. sekcja narciarska liczyła 100 członków obojga płci, co świadczy o jej popularności³³.

W 1923 r. działały jeszcze sekcja tenisowa kierowana przez Stefana Mokrzyckiego³⁴, a także sekcja pływacka³⁵ oraz piłki koszykowej (ówczesna nazwa). Warto dodać, iż każda z sekcji miała swój zarząd. Poszczególne sekcje musiały samodzielnie się finansować, Zarząd Główny współfinansował wyłącznie kupno sprzętu³⁶.

W połowie lat 20. unormowała się sytuacja lokalowa AZS, na początku siedziba znajdowała się na ulicy Bakszta, później przy sali gimnastycznej umiejscowionej w piwnicy gmachu głównego USB przy ul. Świętojańskiej 10 (wejście w arkadzie oddzielającej dziedziniec im. Piotra Skargi od dziedzińca Marcina Poczobuta-Odlanieckiego). Sala gimnastyczna miała rozmiar ok. 250 m² i 10 metrów wysokości. Ponadto nad salą znajdowały się sekretariat, miejsce do gry w tenisa stołowego, świetlica, szatnie męska i damska, natryski i ubikacje³⁷. AZS korzystał jeszcze z sali sportowej znajdującej się w Domu Akademickim na Górze Boufałowej 4³⁸.

W 1925 r. sekcja wioślarska kupiła sprzęt wodny, do jego przechowywania wybudowano hangar. 13.06.1926 r. oficjalnie rozpoczęła działalność przystań wioślarska AZS nad Wilią (ul. Kościuszki 12). Znajdowały się tam boisko do siatkówki i prowizoryczny basen pływacki, a w 1929 r. powstał budynek przystaniowy³⁹. W okresie letnim to tam koncentrowało się życie sportowe i towarzyskie sekcji, która starała się rozwijać. Jak pisano w „Przeglądzie Sportowym”, wioślarze AZS poszli właściwą drogą pracy, sprowadzając z dwukrotnie z Warszawy dr. Mazurka w celu polepszenia „stylu pracy”⁴⁰.

³¹ Zob. T. Drozdek-Małołepsza, *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1928)*, „Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku” 2015, nr 1, <http://www.arlrw.usz.edu.pl/numery-archiwalne/nr-1-25-2015/283-drozdek-malolepsza-t-sport-kobiet-w-polsce>

³² Zob. T. Drozdek-Małołepsza, *Narciarstwo kobiet w Polsce 1919–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2010, t. 9, s. 67.

³³ Zob. T. Ratkowski, *Rozwój narciarstwa...*, s. 204.

³⁴ Sekcja tenisowa miała kłopoty ze względu na stosunkowo drogi sprzęt i utrzymanie kortów. Sekcje tenisowe w 1922 r. posiadał poza AZS – 3 Pułk Saperów oraz klub „Wilja”. Zajęcia miały bardziej towarzyski charakter, gdzie bardziej zaawansowani zawodnicy dzielili się umiejętnościami praktycznymi z początkującymi. Za: J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 31.

³⁵ W Wilnie nie było krytego basenu, co utrudniało uprawianie tego sportu. Do wybijających się zawodników należeli: Hanka Mincerówna, Mieczysław Pimpicki, Artur Piotrowicz, Walentyna Piotrowicz, Janina Siesicka i Henryk Dukalski. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 145.

³⁶ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond 175, AP. 1 I A, B. 575.

³⁷ Zob. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 131.

³⁸ Zob. J. Chełmecki, *Studenckie zrywy*, s. 46.

³⁹ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond 175, AP. 1 I A, B. 575.

⁴⁰ *Ruch wioślarski nad Wilią*, „Przegląd Sportowy” 1926, nr 37, s. 5.

Dzięki staraniom wileńskiego AZS udało się w 1937 r. osiągnąć znaczący sukces w postaci ośrodka sportów wodnych, w którym to akademicy mogli ćwiczyć w bardzo dobrych warunkach. Ośrodek powstał dzięki wsparciu finansowemu USB, Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przyniesienia Wojskowego oraz pracy własnej akademików. Ośrodek sportów wodnych znajdował się w Żydziszkach nad Jeziolem Trockim. W ośrodku znajdowały się basen pływacki z trampoliną, boisko do siatkówki i koszykówki, urządzenia lekkoatletyczne, pomost wioślarsko-żeglarski oraz schronisko na 40 miejsc noclegowych⁴¹.

W połowie lat 20. utworzono sekcję bokserską AZS. Podobne sekcje działały jeszcze przy klubach „Makkabi”, „Pogoń”, „Siła”, 3. Pułku Saperów oraz Żydowskim Akademickim Klubie Sportowym⁴². Sekcja bokserska trenowała pod kierunkiem Władysława Kłoczковского. Pierwsze zawody w Wilnie zorganizowano w 1926 r., a rok później AZS był inicjatorem akademii bokserskiej. W latach 1929–1932 sekcja była kilkakrotnie rozwiązywana i reaktywowana, jednak dzięki aktywności Kazimierza Hałaburdy udało się zebrać grupę miłośników boks. W latach 1933–1936 kierownikami sekcji bokserskiej byli: Stanisław Kuropatwa, Adam Ćwikliński⁴³ i Władysław Łatyszojc. Sportowcy sekcji zdobyli w 1936 r. tytuł drużynowego mistrza okręgu⁴⁴.

Kolejne lata przyniosły rozwój poszczególnych sekcji sportowych. W 1926 r. odbył się obóz letni w Uzdrowisku Akademickim w Nowiczach (był to majątek ziemski w powiecie święciańskim – wydzierzawiony przez bratnię pomoc od dr. Hermana Hansena). Odbyły się również sztafeta Wilno – Nowa Wilejka – Wilno czy mająca zadanie promocji sportów wodnych defilada wioślarska⁴⁵.

W 1926 r. powstała sekcja hokeja⁴⁶. Wśród zawodników znalazł się wielki animator sportu, a zarazem wykładowca akademicki profesor fizyki Jan Weysenhoff⁴⁷. W rozegranych w 1926 r. mistrzostwach Wilna zwyciężył AZS. Prezesem Wileńskiego Okręgowego Związku Hokejowego w 1929 r. został wybrany Weysenhoff⁴⁸.

W sprawozdaniu z 1927 r. zapisano, iż kilkakrotnie próbowano stworzyć sekcję szermierczą, jednak ta z braku „sił organizacyjnych”, nie przetrwała próby czasu⁴⁹. W owym czasie szermierka w innych ośrodkach akademickich rozwijała

⁴¹ Zob. R. Wryk, *Narodziny i rozwój ...*, s. 110.

⁴² Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 34.

⁴³ Zob. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 136.

⁴⁴ Tamże, s. 137.

⁴⁵ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 34.

⁴⁶ Tamże, s. 33.

⁴⁷ Jan Weysenhoff (1889–1972) jako sportowiec grał w krakowskich klubach piłkarskich Wisła i Cracovia, był współzałożycielem Polskiego Związku Piłki Nożnej. W 1921 r. kierował polską drużyną narodową w meczu z Węgrami. Napisał pierwszy w Polsce podręcznik gry w piłkę nożną w Polsce. Zob. J. Weysenhoff, *Mała Encyklopedia Sportu L-Ż*, Warszawa 1987, s. 601.

⁴⁸ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 34.

⁴⁹ Tamże.

się dosyć prężnie, poza klubami sportowymi ten sport uprawiali też korporanci. Wśród studenckich klubów największe osiągnięcia w tym sporcie miały AZS-y z Lwowa, Poznania, Warszawy i Krakowa.

Wileński AZS borykał się poza problemami lokalowymi z brakiem instruktorów. Zarząd AZS wspominał o brakach w wyszkolonej kadrze instruktorskiej. W celu poprawienia tego stanu rzeczy AZS współpracował z wileńskimi klubami sportowymi i zarządami związków sportowych, szczególnie bliskie kontakty miał z Miejskim Ośrodkiem Wychowania Fizycznego, od którego wypożyczał sprzęt, ośrodek wspierał także AZS swymi instruktorami⁵⁰.

Rodzi się pytanie, skąd AZS czerpał środki finansowe. Otóż był subsydiowany przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego przy Ministerstwie Spraw Wojskowych⁵¹, ponadto otrzymywał subwencję od Rektora USB oraz posiadał środki ze składek członkowskich.

W 1926 r. rozegrano, w salce z jednym stołem do tenisa stołowego, nieformalne mistrzostwa Wilna między AZS a zespołem „Makkabi”⁵². Szczególnie silny był Żydowski Akademicki Klub Sportowy. Pierwsze oficjalne mistrzostwa Wilna odbyły się w 1932 r. O medal rywalizowały 4 zespoły będące w klasie „A”: „Makkabi”, „Ogniwo”, ŻAKS i AZS. Zawody zorganizował ŻAKS, którego zawodnicy w nich wygrali⁵³. Rok później zostały zorganizowane przez Wileński Okręgowy Związek Tenisa Stołowego Mistrzostwa Okręgu, w których uczestniczyły 22 zawodników, w tym 7 z ŻAKS i 2 z AZS. W 1933 r. w OZTS zrzeszonych było 6 klubów, w tym ŻAKS i AZS⁵⁴.

Ciekawą inicjatywą podjętą przez wileński AZS było zorganizowanie w 1935 r. I Międzykorporacyjnego Mistrzostwa w tenisie stołowym. W zawodach uczestniczyli przedstawiciele korporacji: „Leonidania”, „Piłsudia”, „Polonia”, „Batoria”, „Vilnensia”, „Polesia”, „Śniadecja” i „Cresovia”. Rywalizowano przez 7 dni w systemie każdy z każdym w składzie trzech zawodników. Nagrodę przechodnią zdobyła korporacja „Leonidania” (Wołowski, Bułhak, Juniewicz), drugie miejsce „Polonia”, trzecie zaś „Batoria”. Indywidualnie pierwszą pozycję zajął Wysock z korporacji „Vilnensia”, drugą Stuchowicz z „Piłsudii”, trzecią – Kielkowicz z „Polonii”. W końcówce lat 30. zainteresowanie w Wilnie tenisem stołowym zmalało⁵⁵.

Mimo problemów finansowych, lokalowych i sprzętowych AZS się rozwijał. W roku akademickim 1926/1927 związek liczył 183 członków zwyczajnych,

⁵⁰ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

⁵¹ Zob. R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 174–175.

⁵² Zob. W. Pięta, *Tenis stołowy nową ofertą sportowo-rekreacyjną w Akademickim Związku Sportowym w Polsce w latach 1926–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2010, t. 9, s. 81.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże, s. 81–82.

114 nadzwyczajnych – w tym 50 uczniów⁵⁶. W 1930 r. liczył 520 członków, w tym 455 zwyczajnych i 65 nadzwyczajnych⁵⁷.

Akademicki Związek Sportowy organizował również obozy dla swych członków. W 1926 r. odbył się obóz w Uzdrowisku Akademickim w Nowiczach (majątek Nowicze nad Żejmianą – jako uzdrowisko działał do 1929 r.), podczas którego odbywały się stałe treningi wioślarskie i pływackie⁵⁸.

Na przełomie lat 20. i 30. w lekkoatletyce wybijającym się zawodnikiem AZS-u był Zieniewicz, który w lekkoatletycznych mistrzostwach okręgu wileńskiego rozegranych 29 maja 1929 r. zajął drugie miejsce w skokach w dal, zaś w 1930 r. był drugi w rzucie dyskiem (3.07.1930 r.)⁵⁹. W biegach zaś podczas lekkoatletycznych mistrzostw okręgu wileńskiego mężczyzn rozegranych 3 lipca 1930 r. drugą lokatę na dystansach 400, 800 i 1500 metrów wywalczył Wacław Sidorowicz z AZS-u⁶⁰.

Z zachowanego obszernego sprawozdania za 1930 r. wynika, że przy AZS działały sekcje wioślarska, narciarska, tenisowa, lekkoatletyczna, gier sportowych, hokeja, szermiercza i bokserska. W skład Zarządu Głównego w 1930 r. wchodził: Bohdan Dowbór – prezes, Jerzy Grabowiecki – wiceprezes, Szumański – wiceprezes, Kwasielwicz – skarbnik, Chmielewski – sekretarz⁶¹.

Z sukcesów poszczególnych sekcji wyróżnić należy w tym roku biegaczy. Student Stankiewicza zwyciężył w mistrzostwach Wilna, zaś w kategorii kobiet – studentka Latwisówna. Tenisiści z AZS wygrywali w zawodach organizowanych w Wilnie, poza tym z ich inicjatywy powołano w mieście Okręgowy Związek Tenisowy⁶².

Sekcja hokeja, jedna z najstarszych działających przy AZS, miała bardzo dobrą drużynę, a jej trzech zawodników brało udział w mistrzostwach Polski w hokeju rozegranych w Krynicy. Sekcja szermiercza, o której była już mowa, z powodu braku innych drużyn w okręgu nie uzyskała znaczących wyników.

Z kolejnych informacji za rok akademicki 1931/1932 dowiadujemy się, że w ramach AZS czynne były sekcje: wioślarska⁶³, tenisowa, narciarska, gier sportowych (ta wydzieliła się z sekcji lekkoatletycznej – w jej ramach istniały drużyna koszykówki i siatkówki), lekkoatletyczna⁶⁴. Podobnie jak w poprzednich latach AZS borykał się z problemami finansowymi – wspomniano w sprawozdaniu, że nie ma środków na kontynuację budowy kortów tenisowych (dzięki wsparciu

⁵⁶ Tamże, s. 82.

⁵⁷ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

⁵⁸ *Życie sportowe prowincji*, „Przegląd Sportowy” 1926, nr 32, s. 2.

⁵⁹ Zob. H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna...*, s. 128–129.

⁶⁰ Tamże, s. 129.

⁶¹ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

⁶² Tamże.

⁶³ W 1931 r. odpowiedzialnym za prace sekcji został z ramienia Zarządu Głównego AZS w Wilnie – Lech Beynar (Paweł Jasienica).

⁶⁴ Stowarzyszenia sportowe, LCVA, Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

finansowemu osoby prywatnej zostały oddane do użytku dwa korty – 10 lipca 1931 r.). Natomiast sekcja szermiercza i bokserska nie miały pieniędzy na opłacenie instruktorów⁶⁵.

W 1935 r. w skład AZS wchodziło 13 sekcji: piłki nożnej, tenisa, lekkoatletyczna, narciarska, bokserska, szermiercza, pływacka, wioślarska, żeglarska, kajakowa⁶⁶, hokejowa, gier sportowych, turystyczna⁶⁷. Henryk Laskiewicz, pisał, że sekcja żeglarska została w 1932 r. przejęta przez Akademicki Związek Morski⁶⁸, jednak w sprawozdaniu z 1935 r. jest podawana jako istniejąca przy AZS. Natomiast Adam Ćwikliński wskazywał, że sekcja żeglarska zorganizowała wspólnie ze Akademickim Związkiem Morskim obóz nad jez. Narocz dla żeglarzy-bojowców, podczas którego padł rekord Polski szybkości (133,5 km/godz). Działaczami sekcji byli: Jan i Leokadia Grabowiec, Mieczysław Starkiewicz i Mieczysław Pimpicki⁶⁹. Prawdopodobne jest, że po prostu istniała współpraca pomiędzy sekcją a Akademickim Związkiem Morskim.

Rozwój sportu akademickiego spowodował, iż sekcje i zawodnicy AZS brali udział w zawodach zarówno na szczeblu okręgowym, jak i ogólnopolskim.

W mistrzostwach Wilna w piłce nożnej drużyna AZS zajęła w 1921 r. drugie miejsce na 4 zespoły biorące udział w zawodach⁷⁰. W kolejnym roku AZS zdobył drugą pozycję w klasie A (ogółem występował w niej 4 sezony na 17 możliwych)⁷¹. Generalnie piłka nożna w okręgu wileńskim stała na niskim poziomie. Co jakiś czas zmieniano nazwy drużyn, poza tym dochodziło do fuzji zespołów. Początkowo jednym z najważniejszych zawodników piłkarskich, a jednocześnie opiekunem sekcji, był prof. Jan Weysenhoff⁷². Drużyna piłkarska AZS miała różne koleje losu, na początku 1923 r. została rozwiązana, a jej zawodnicy przeszli do drużyny „Lauda” Wilno, pod koniec tego roku na nowo jednak pojawiła się drużyna AZS. Część zawodników akademików w kolejnym roku wsparło drużynę „Wilii” Wilno. Sekcja piłki nożnej AZS od 1926 r. działała w oparciu o zawodników rozwiązanego klubu Towarzystwo Sportowe „Wilja” (w 1926 r. grała w klasie B). Dzięki tej zmianie AZS w 1927 r. zajął trzecią pozycję w klasie A. W kolejnym roku był czwarty, a w 1929 r. szósty. W 1930 r. sekcja piłki nożnej została zlikwidowana. Po jakimś czasie wznowiła działalność, w kolejnych latach piłkarze AZS występowali już wyłącznie

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ Według Ćwiklińskiego sekcja kajakowa działała od połowy lat 20. Miała charakter turystyczno-krajoznawczy, a kierował nią Aleksander Garnysz. Wśród kajakarzy był Wacław Korabowicz, prezes Klubu Włóczęgów Wileńskich. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 142.

⁶⁷ Zob. J. Pacuk, *Kronika życia akademickiego*, „Alma Mater Vilnensis” 1935, z. 12, s. 94.

⁶⁸ Zob. H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna...*, s. 22.

⁶⁹ Zob. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 147.

⁷⁰ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 29.

⁷¹ Zob. J. Goksiński, *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. Kluby*, t. 2, Warszawa 2013, s. 20–21.

⁷² Zob. R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 229.

w klasie B. Natomiast do klasy A dostał się zespół Żydowskiego Akademickiego Klubu Sportowego⁷³.

W roku 1935 drużyna piłki siatkowej mężczyzn zdobyła drugie miejsce na mistrzostwach Polski, zaś drużyna koszykówki była druga w swojej grupie. Druga połowa lat 30. to znaczny rozwój siatkówki i męskiej, i kobiecej. W 1935 r. panie zajęły trzecią pozycję na mistrzostwach Polski we Lwowie, natomiast mężczyźni brali udział już w 1929 r. w finale mistrzostw Polski, ukończyli je na czwartym miejscu⁷⁴. Sześć lat później zdobyli wicemistrzostwo kraju, zaś w styczniu 1938 r. w Łodzi tytuł mistrza Polski⁷⁵. Był to w okresie międzywojennym największy sukces sportowy, nie tylko akademików, ale sportu na Wileńszczyźnie. Do najlepszych siatkarzy należeli: Witold Gerutto, Witold Minerwin, Wiktor Szumakowicz i Witold Wieromiej⁷⁶. 30.01.1937 drużyna piłki siatkowej mężczyzn z Wilna zdobyła I miejsce w Turnieju Miast⁷⁷.

W siatkówce kobiet AZS Wilno trzykrotnie startował w mistrzostwach Polski: w 1933 r. zajął piątą lokatę, w 1934 – trzecią, a w 1935 r. – szóstą. Najlepszą zawodniczką była Jadwiga Kondrymowiczówna⁷⁸.

W kraju ceniono hokeistów wileńskiego AZS. Do kadry Polski powołano bramkarza Władysława Wirę-Kirę. Zawodnicy AZS (Czesław i Józef Godlewscy oraz Wiro-Kiro) byli reprezentantami Polski w mistrzostwach Europy w hokeju w Krynicy-Zdrój w 1931 r., gdzie Polska drużyna zdobyła srebrny medal⁷⁹. Natomiast sama drużyna AZS z Wilna była plasowana jako trzecia drużyna akademicka w Polsce, za zespołami z Warszawy i Poznania. Hokeiści w latach 1928–1930 w finałach mistrzostw Polski zajęli piąte miejsce, a w 1931 r. – szóste⁸⁰.

W lekkoatletyce wyróżniał się biegacz Waław Sidorowicz, który w 1931 r. reprezentował Polskę na dystansie 1500 metrów w Trójmeczcu Bałtyckim w Wilnie. Poza tym dobre wyniki osiągał w lekkoatletyce Tadeusz Szumański, wiceprezes AZS w latach 1930–1933. W trakcie mistrzostw Polski w pięcioboju lekkoatletycznym zawodniczka AZS Wilno Zofia Czarnocka zajęła III miejsce⁸¹. Natomiast w lekkoatletycznych Mistrzostwach Polski w 1935 r. trzecią pozycję w skoku wzwyż zajął Witold Gierutta⁸².

⁷³ Zob. J. Goksiński, *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. Regiony, branże, frekwencja*, t. 1, Warszawa 2013, s. 354–360.

⁷⁴ *Mistrzostwa Polski w siatkówce*, „Stadion” 1929, nr 42, s. 11.

⁷⁵ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 38.

⁷⁶ Zob. J. Chełmecki, *Studenckie zrywy...*, s. 48.

⁷⁷ Zob. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 140.

⁷⁸ Zob. R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 216.

⁷⁹ Zob. R. Wryk, *Narodziny i rozwój ...*, s. 133.

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ Zob. T. Drozdek-Małołepsza, *Sport kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w okresie II Rzeczypospolitej. Zarys dziejów*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Pedagogika” 2014, t. 23, s. 489, <http://dx.doi.org/10.16926/p.2014.23.36>.

⁸² Zob. A. Ćwikliński, *Fragmety...*, s. 143.

Dobre wyniki w latach 30. zajmowali narciarze biegowi – w 1937 r. w VI Międzynarodowych Akademickich Mistrzostwach Polski w Krynicy Michał Juszczyński zajął dziewiąte miejsce, a Mieczysław Starkiewicz i Mieczysław Pimpicki uplasowali się w drugiej dekadzie⁸³. Warto dodać, iż Pimpicki, nie tylko biegał na nartach – w 1935 r. zdobył wicemistrzostwo Polski w maratonie pływackim na dystansie 6 km nad jez. Trockim⁸⁴.

Według punktacji (za rok 1927) zespołów wioślarskich zamieszczoną w 1928 r. w piśmie „Sport Wodny” AZS Wilno plasował się na 10. miejscu z 12 klasyfikowanych klubów⁸⁵.

W międzyklubowych regatach Wilna w 1927 r., pierwszą lokatę zajęła w czwórkach klepkowych pań osada AZS pod sterem Jarkiwiżówny. W biegu zaś jedynek półwycigowych pań na dystansie 1500 metrów wygrała Daukszna z AZS⁸⁶. W sierpniowych regatach wioślarskich w Grodnie w 1930 r., w kategorii jedynek klepkowych drugie miejsce zajął Przemysław Nieciecki, zaś w czwórce klepkowej nowicjuszy, o puchar prezydenta Grodna, wygrała osada AZS w składzie: Kazimierz Bartoszewicz, Piotr Bieśkowicz, Stanisław Dębiński, Lej Bejnar (Paweł Jasienica), sternik Jarosław Nieciecki. W czwórkach klepkowych pań zwyciężyła drużyna AZS w składzie: Natalia Kortówna, Janina Misiewiczówna, Janina Haazówna, Katarzyna Stankiewiczówna i sternik Władysława Adamowiczówna. W czwórkach o mistrzostwa Grodna zwyciężył AZS w składzie: Jarosław Nieciecki, Jerzy Kapel, Tadeusz Bobrowski, Donat Jasioński, sternik Przemysław Nieciecki⁸⁷.

We wrześniu 1933 r. odbyły się w Wilnie II Międzynarodowe Regaty Wioślarskie, w których I miejsce w biegu jedynek młodszych zajął utalentowany Jerzy Kapel⁸⁸. W wioślarstwie szczególnie dobrze wiodło się kobietom, w latach 1929–1939 były wysoko notowane w tabelach Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich. W 1931 r. osiągnęły drugą lokatę, natomiast w 1939 Maria Kapel zdobyła mistrzostwo Polski w konkurencji jedynek. Jej brat Jerzy Kapel był w 1936 r. wicemistrzem Polski w jedynekach, a także zwycięzcą regat międzynarodowych w Rydze (1934), Budapeszcie (1936) oraz dwukrotnie w Paryżu (1936 i 1937)⁸⁹.

Dobrze radziła sobie sekcja bokserska, której zawodnicy w 1936 r. zdobyli tytuł drużynowego mistrza okręgu. Do najlepszych zawodników należeli: Jan Michalski, Adam Ćwikliński, Igor Piekarski, Stanisław Lendzin, Waclaw Łukmin, Mikołaj Polakow, Aleksander Kulesza, Stanisław Goliczyn, Lubomir Silewicz. Co ciekawe, prezesem sekcji bokserskiej (1926 r.) był działacz Młodzieży Wszechpol-

⁸³ Zob. J. Urniaż, *U podstaw...*, s. 39.

⁸⁴ Tamże.

⁸⁵ Zob. W. Długoszewski, *Punktacja klubów wioślarskich*, „Sport Wodny” 1928, nr 4, s. 53.

⁸⁶ *Międzyklubowe regaty Wilna*, „Sport Wodny” 1928, nr 16, s. 270.

⁸⁷ W.O., *Regaty wioślarskie w Grodnie*, „Sport Wodny” 1930, nr 11, s. 226.

⁸⁸ *AZS Wilno*, „Akademicki Przegląd Sportowy” 1933, nr 6–7, s. 4.

⁸⁹ Zob. J. Chelmecki, *Studenckie zrywy...*, s. 48.

skiej, Klubu Włóczęgów Wileńskich – Kazimierz Hałaburda. Inny poeta i członek Klubu Włóczęgów Wileńskich Józef Maśliński również trenował boks i narciarstwo. Sekcja rozpadła się w 1939 r. i została wchłonięta przez „Elektrit” Wilno⁹⁰.

W pływactwie zawodniczką z Wilna w 1935 r. zdobyły drużynowe wicemistrzostwo Polski w pływaniu długodystansowym. Najlepszą zawodniczką była Hanka Mincerówna⁹¹.

Wybitnymi działaczami AZS na terenie Wileńszczyzny byli zasiadający w Okręgowym Związku Bokserskim: Romuald Hołownia, Aleksander Wigura i Adam Ćwikliński, w Okręgowym Związku Gier Sportowych – Romuald Hołownia i Wiktor Lisiecki, w Okręgowym Związku Hokeja na Lodzie, wspomniany już, Jan Weysenhoff, w Okręgowym Związku Narciarstwa – Jarosław i Przemysław Niecieccy, w Okręgowym Związku Tenisa – Bohdan Dowbór i Jan Grabowiecki, w Okręgowym Związku Wioślarstwa – Wiktor Lisiecki i Wiktor Stankiewicz⁹².

Wilno było stosunkowo małym ośrodkiem akademickim, a uniwersytet borykał się z problemami finansowymi, co wpływało negatywnie na podstawy materialne działania AZS. Udało się wykładowcom i studentom działającym w AZS wypromować wiele dyscyplin sportowych, zawodnicy niektórych z nich odnosili sukcesy poza Wilnem. Przede wszystkim były to siatkówka, zarówno mężczyzn, jak i kobiet, oraz lekkoatletyka. Ponadto znani byli w Polsce niektórzy hokeiści wywodzący się z Wilna. Natomiast na terenie miasta zawodnicy AZS-u byli widoczni również w biegach narciarskich, boksie czy nawet skokach narciarskich. Mimo początkowo dobrego startu nie udało się szerzej rozwinąć piłki nożnej. Pośród działających przy uczelniach wyższych AZS-ach wileński nie należał do czołówek, co było pochodną położenia miasta, kondycji sportu na Wileńszczyźnie, niedostatecznego finansowania, a także wielkości Wszechnicy Batorowej, która była najmniejszym uniwersytetem w kraju, poza niepaństwowym Katolickim Uniwersytetem Lubelskim.

Bibliografia

Źródła

Stowarzyszenia sportowe, Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (LCVA), Fond. 175, Ap. 1 I A, B. 575.

Źródła drukowane

Wrzosek A., *Wskrzeszenie Uniwersytetu Wileńskiego w roku 1919*, [w:] *Księga pamiątkowa, ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego*, t. 2, lata 1919–1929, Wilno 1929.

Mały rocznik statystyczny 1936, Warszawa 1936.

⁹⁰ Tamże, s. 49.

⁹¹ Zob. R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 263.

⁹² Zob. J. Chełmecki, *Studenckie zrywy...*, s. 45.

Prasa

- „Akademicki Przegląd Sportowy” 1933.
„Alma Mater Vilnensis” 1924, 1935.
„Dekada” 1935.
„Przegląd Sportowy” 1935.
„Słowo” 1922.
„Sport Wodny” 1928, 1930.
„Stadjon” 1924, 1929.

Literatura

- Chelmecki J., *Studenckie zrywy*, [w:] H. Mażula (red.), *Do mety Wilią znaczonej. Sport polski na Litwie: historia i terażniejszość*, Wilno 2005.
- Ćwikliński A., *Fragmety z historii AZS Wilno*, [w:] K. Obodyński (red.), *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim*, Warszawa 1985.
- Drozdek-Małołepsza T., *Narciarstwo kobiet w Polsce 1919–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna”, 2010, t. 9.
- Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w okresie II Rzeczypospolitej. Zarys dziejów*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Pedagogika” 2014, t. 23, <http://dx.doi.org/10.16926/p.2014.23.36>.
- Drozdek-Małołepsza T., *Sport kobiet w Polsce w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy” (1928)*, „Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku” 2015, nr 1.
- Goksiński J., *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. Regiony, branże, frekwencja*, t. 1, Warszawa 2013.
- Goksiński J., *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. Kluby*, t. 2, Warszawa 2013.
- Laskiewicz H., *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie w latach 1900–1939. Zarys monograficzny dziejów*, Szczecin 1998.
- Mejsztowicz W., *Gawędy o czasach i ludziach*, Londyn 1993.
- Pięta W., *Tenis stołowy nową ofertą sportowo-rekreacyjną w Akademickim Związku Sportowym w Polsce w latach 1926–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna” 2010, t. 9.
- Rabikauskas P., *Przywileje Fundacyjnej Akademii Wileńskiej*, [w:] L. Piechnik, K. Puchowski (red.), *Z dziejów Almae Matris Vilnensis. Księga pamiątkowa ku czci 400-lecia i 75-lecia wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego*, Kraków 1996.
- Ratkowski T., *Rozwój narciarstwa w Wilnie*, [w:] R. Wryk (red.), *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, Poznań 2009.
- Urniał J., *U podstaw – entuzjazm i praca*, [w:] H. Mażula (red.), *Do mety Wilią znaczonej. Sport polski na Litwie: historia i terażniejszość*, Wilno 2005.
- Weysenhoff J., *Mała Encyklopedia Sportu L-Ż*, Warszawa 1987.
- Wryk R., *Akademicki Związek Sportowy 1908–1939*, Poznań 1990.
- Wryk R., *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.

The Student Sports Association of Stephen Báthory University in Vilnius – outline of the activities

Abstract

The purpose of this article is to present the activities of the Academic Sports Association in Vilnius, but, above all, to show how it developed between 1920–1939 and what challenges and difficulties their members were facing. The author tries to answer the research question whether the sporting achievements of academic athletes connected with the USB were known and recognized outside the region of Vilnius.

Keywords: Stephen Báthory University in Vilnius, Student Sports Association, Academic Sports